

УДК 22:378.71

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.8>

КОНЦЕПТ СЛОВА «ШАЛОМ» У КОНТЕКСТІ ЗАКОНІВ КНИГИ ЛЕВИТ

Валентина Куриляк

*Національний університет «Острозька академія»,
гуманітарний факультет, кафедра культурології та філософії
вул. Семінарська, 2, 35800, м. Острог, Рівненська область, Україна*

Ключова ідея дослідження полягає у висвітленні концептуального змісту слова «шалом» у контексті оздоровчих приписів книги Левит. Установлено, що в контексті Святого Письма фізичне здоров'я людини посідає вагомe місце в духовній практиці єврейського народу. Встановлено, що в Біблії слово «шалом» має широке значення, яке охоплює всі сфери життя людини. Доведено, що благополуччя людини складається з фізичного, розумового, духовного та суспільного рівнів, і це є актуальним для людини, колективу та цілого народу. Визначено, що книга Левит містить список оздоровчих законів, які створили базу та сприяли профілактиці й оздоровленню єврейської нації і всіх тих, хто їх дотримувався. Досліджено, що слово «шалом» містить ідею миру між людьми та Богом, водночас свідчить про стан індивідуального та комунального добробуту особистості. На основі вищезазначеного досліджено підґрунтя ідеї здорового способу життя в контексті етимології слова «шалом». Проаналізовано оздоровчі аспекти та приписи книги Левит щодо профілактичних заходів і дій, які були спрямовані на збереження фізичного здоров'я ізраїльського народу. Виявлено, що на сторінках Святого Письма фізичний та духовний стан людини тісно пов'язані одне з одним. Зазначено, що здоров'я людини в контексті Біблії, зокрема книги Левит, слід розглядати як цілісну модель – фізичного, духовного, соціального, економічного тощо благополуччя. Ідея повноти, цілісності або загального добробуту міститься в корені слова «шалом». Це відображається навіть у простому вітанні «добрідень», «зрастуйте», адже таке звернення пов'язане з побажанням, щоб саме життя приносило людині радість і задоволення. Вищезгадані ідеї (цілісність, єдність і достатність) передбачають, що однією з умов благополуччя є також здоров'я, зокрема в сучасному розумінні. Згадані цілісності можна досягти за умови, якщо медична місія й інші філантропічні гілки церкви будуть співпрацювати одна з одною з метою виконання Божої місії щодо ставлення до людей, які постраждали чи страждають внаслідок гріха. Акцентовано увагу на тому, що слово «шалом» у біблійному контексті, крім миру між людьми та Богом, містить ідею фізичного та духовного добробуту особистості.

Ключові слова: «шалом», закони книги Левит, здоров'я людини, цілісність природи людини.

Актуальність теми дослідження. Відповідно до Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я, здоров'я людини визначається «не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів», але й як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя» [1]. Хоча це визначення допускає певну широту, проте воно не піднімається до рівня біблійної повноти, оскільки є світським визначенням, яке не враховує значну роль Бога в питанні фізичного здоров'я. Біблія зображає поняття «здоров'я» як щось абсолютно цілісне, оскільки з біблійного погляду здоров'я виходить за межі суто фізичних аспектів життєдіяльності, є гармонійною складовою частиною життя людини, що об'єднує тілесну, емоційну, духовну і соціальну сфери. Визначення такого роду не вимагає повної свободи від хвороби і не заперечує природного процесу старіння, яке послаблює фізичну витривалість, вимагає врахування багатьох чинників.

Основна мета статті полягає у висвітленні концептуального змісту слова «шалом» у контексті оздоровчих приписів книги Левит.

Виклад основних матеріалів дослідження. Біблійна ідея цілісного здоров'я вдало передається єврейським поняттям «шалом». Біблія не робить розділення між формою та змістом. У життя залучена вся нерозділена особистість, що характеризується словом «шалом». Хоча сьогодні це слово використовується у значенні «мир, спокій», у Біблії його сенс набагато ширший, оскільки вказує на добробут усіх складових частин людської особистості, процвітання, безпеку. Як і споріднений термін «Шалем», слово «шалом» передає таке поняття, як «здоров'я», або «цілісність». «Шалом» уживається в Біблії майже 240 разів. Особливо часто воно вживається у псалмах, книгах Ісаї та Єремії. Із численних випадків його вживання лише 38 разів воно означає мир як протилежність війні [2, с. 542].

Ідея повноти, цілісності або загального добробуту міститься в корені слова «шалом». Це відображається навіть у простому вітанні «добридень», «здрасуйте», адже таке звернення пов'язане з побажанням, щоб саме життя приносило людині радість і задоволення. Вищезгадані ідеї (цілісність, єдність і достатність) передбачають, що однією з умов благополуччя є також здоров'я, зокрема в сучасному розумінні. У Біблії «шалом» як широке поняття охоплює всі сфери життя, отже, таке благополуччя складається з фізичного, розумового, духовного та суспільного рівнів, це актуально для людини, колективу та цілого народу (Буття 29:6; 43:27, 28). Божий дар ізраїльському народу є цілісністю, у якій здорове тіло поєднується з душевною рівновагою.

Біблійне поняття, яке ми розглядаємо, не оминає фізичну сторону людського життя. Слово «шалом» у Біблії вперше вжито у значенні здоров'я, коли Яків запитує про добробут (шалом) Лавана, сина Нахора (Буття 29:5, 6). Історія царя Єзекії, а саме те, як він захворів і одужав, також свідчить про вживання слова у згаданому значенні (Ісаї 38:17). Наслідками послуху Божому Закону є довголіття і шалом – стверджує Книга Приповістей Соломона (3:2). Шалом як дар дається саме Творцем, адже Його задум від початку – щаслива людина у своїй повноті і досконалості. Хоча гріх і порушив Божий задум, але Всевишній готовий дати мир (шалом) кожному, хто служить Йому (Числа 25:12; Іс. 54:10; Єремії 32:40; Єзекіїля 34:25). Водночас Біблія наголошує, що грішники не матимуть миру (шалому), цей дар недоступний для тих, хто діє всупереч Богу (Ісаї 48:22; 57:21; 59:8).

Як вказує дослідник Джонатан П. Сіссон, коментуючи плач у Псалмі 38:4, «прохаючий скаржитья: «немає спокою в костях моїх через мій гріх», згідно із чим описується стан поганого здоров'я. Коли цитується причина цього стану – «через мій гріх», – стає зрозумілим, що хвороба сталася внаслідок порушення заповідей Божих. Таким чином, людські пошуки зцілення від хвороби потрібно розуміти у світлі того ж біблійного терміна «шалом»» [3, с. 432].

Вістка миру (шалом), ґрунтуючись на книгах Старого Завіту, у свою чергу, стала основою християнської віри. «Шалом» із приходом Спасителя набуває ще одного значення, що Христос примиряє нас з Богом і нині ми можемо в Ньому мати справжній спокій. Ісус сказав: «Зоставляю вам мир, мир Свій вам даю! Я даю вам не так, як дає світ» (Івана 14:27). Апостол Павло також торкається цієї теми: «Отже, виправдавшись вірою, майте мир із Богом через Господа нашого Ісуса Христа» (Римлянам 5:1). Тому здоров'я в контексті поняття «шалом» – це повнота, цілісність особистості, усі сторони життя якої перебувають у повній гармонії одна з одною. Внутрішній достаток, що впливає з миру з Богом, іншими людьми і навколишнім середовищем, у поєднанні із прекрасним фізичним самопочуттям стає джерелом справжнього благополуччя [4, с. 134].

Коли людина приходить до розуміння цілісності в усій її повноті, то це має значні наслідки. Здорове життя – це не просто прагнення до фізичного виміру, а й духовне відро-

дження особистості. Зрозуміло, що якщо здоровий спосіб життя не перетвориться на релігійний досвід, християни не зможуть повністю зрозуміти і прийняти комплексний характер цілісності своєї особистості [4, с. 134].

За словами Р. Райса, «християнська теологія зцілення, здоров'я та цілісності розглядає остаточну причину хвороби як гріх, фундаментальний розлад, який впливає на все людське існування, і розглядає спробу подолати хворобу та відновити життя до його повноти [шалом] як один з аспектів спасіння Бога у світі» [5, с. 16]. «Шалом у своїй найкритичнішій формі може функціонувати як теологія надії, бо це може бути засобом як проти відчаю, так і надто настирного прагнення до врегулювання недосконалого світового порядку» [6, с. 59].

Поняття шалому можна простежити до Едему, коли людство жило спокійно і безпечно. Цей мир був відчутний, коли «побачив Бог усе, що вчинив. І ото, вельми добре воно!» (Буття 1:31). Єврейське слово «добро» має в цьому контексті щонайменше двоякий зміст: естетичну й етичну доброту [6, с. 59]. Саме етична частина вимагає морального відгуку людини на те, що Бог їй дав. Однак едемський шалом був заплямований появою гріха (Буття 3:1). За словами Джозефа Майкла Савиджа, «розрив шалому / здоров'я у Псалмах та Єремії є має насамперед духовний характер, і відновлення людини може бути досягнуто лише через послух заповіді Яхве» [7, с. 45].

Відомо, що Церква адвентистів сьомого дня має доктрину про здоровий спосіб життя, в основі якої лежать біблійні принципи. Як уважає Дж. Сіссон, мета медичної місії адвентистів – привести людей не тільки до миру із Творцем (Ісаїя 54:10), а і до дружніх стосунків один з одним (Єремії 20:10; 38:22). На цьому шляху мають велике значення також тілесне здоров'я та добробут (Буття 43:27, 1 Самуїла 17:18), повнота (Єремії 13:19), безпека (Псалом 38:4) [3, с. 432].

Для пророків Старого Завіту Месія-Спаситель, прихід якого вони передбачали, був «Князем миру (шалом)» (Ісаїя 9:6). Отже, Ісус Христос є «Князем Шалому», повнота цього поняття можлива тільки в Ньому. У Біблії підкреслюється, що «Князь миру» принесе нескінченний мир, «щоб поставити міцно його й щоб підперти його правосуддям та правдою відтепер й аж навіки» (Ісаїя 9: 6–7).

Так само, як у Старому Завіті шалом був нерозривно пов'язаний з Яхве, у Новому Завіті центром шалому є Ісус. «Чудеса зцілення Ісуса повинні ясно розглядатися як дарування дару Шалом, який дається в цілісності тим, кому його не вистачало, що приносить не тільки фізичне здоров'я, але й нове членство в суспільстві Яхве» [8, с. 19].

Грецьке дієслово «созо» відображає ідею спасіння та визволення. Від того самого кореня походить слово «сотерія», яке часто перекладається як спасіння чи визволення. Шістнадцять разів слово «сотерія» уживається в Євангеліях у значенні визволення або зцілення всієї істоти (напр.: Марка 5:23, Луки 8:36,48). Воно вживається для опису як зцілення, так і спасіння (Луки 19:9; Дії. 27:34). Отже, «созо» і його похідні в Новому Завіті мають на увазі як духовне і розумове зцілення, так і фізичне [9, с. 110].

Заповіт, встановлений між Богом і Його народом, містив постанови та закони, записані у книзі Левит. Між богословами тривають суперечки про те, вважати ці приписи медичними або обрядовими. Навіть у тому разі, якщо ці закони вважати обрядовими, їх виконання приносило численні блага ізраїльтянам. Так, принципи шлюбу і сексуального життя у книзі Левит за умови їх виконання ставили надійний кордон на шляху захворювань, що передаються статевим шляхом. Соціум став би більш здоровим фізично завдяки дотриманню правил, що стосуються таких категорій, як: чиста та нечиста їжа і вода, повітря, одяг, житло, утилізація відходів, поховання померлих. У разі ж виникнення заразних

хвороб прогресивні наслідки мали заходи з ізоляції та карантину для хворих або тих, у кого є підозра на хворобу.

Однак виконання всіх приписів закону єврейським народом потребувало втручання духовних лідерів, якими й стали священники. Ізраїль мав обіцянку від Господа, що людей не торкнеться «жодна із хвороб», поширених в Єгипті, якщо вони будуть слухатися повелінь Творця (Вихід 15:26). І мова тут не тільки про цілком логічні позитивні наслідки дотримання правил здоров'я, але й про дещо більше – Бог обіцяв Своїм втручанням укріпити імунітет людям, що слухаються Його постанов (Повторення Закону 28: 56–61).

У світлі науки наших днів можна констатувати, що дотримання закону книги Левит Ізраїлем мало би безпрецедентні наслідки: єврейський народ у порівнянні з іншими народами отримав би такі переваги, які почали відкриватися людству лише з XVIII ст. нашої ери, коли за допомогою науки вдалося наново віднайти й підтвердити принципи здорового способу життя. Книга Левит (19:2) проголошує ідею святості: «Будьте святі, бо святий Я, Господь, Бог ваш!». Ця ідея міститься у згаданих вище законах і передбачає тісний зв'язок між тілом людини і служінням Богу. Отже, святість, до якої закликає Господь, піднімає цінність фізичного тіла людини [2, с. 555].

Основна частина кодексу здоров'я, що був даний через Мойсея, викладена у книзі Левит. Деякі історики медицини вважають, що такий гігієнічний кодекс набагато випередив свій час, тож його можна назвати першим у світі. Погоджуються між собою й експерти в галузі охорони здоров'я, які наголошують, що «кодекс здоров'я Мойсея надійний із медичної та наукової точок зору, оскільки заснований на здоровій фізіології і перевірених принципах особистої гігієни».

Яким же чином він спрацьовував? Такі приписи кодексу Мойсея, як ми побачимо нижче, забезпечували профілактику захворювань:

1. Фекалії людей треба було виносити за межі табору і ховати в землі (Втор. 23: 12,13).

2. Для людей, що мали заразні хвороби (як-от проказа), передбачався карантин (Лев. 13).

3. Якщо грибок з'являвся на одязі, цей одяг спалювали або вимивали (Лев. 13: 47–59). Знищували також грибки в будинках, щоби це захворювання не поширилося на людей (Лев. 14: 34–42).

4. У Мойсеєвому кодексі є повеління людям митися в різних ситуаціях (перед їжею, після одужання від хвороби тощо). Цьому присвячені шістьдесят три тексти (Лев. 14:8; 15:13; 17:15; 22:6).

5. Робота повинна чергуватися з відпочинком. Заповідь про суботній відпочинок (четверта в Декалозі) постановляє, що треба працювати шість днів на тиждень, а в день сьомий відпочивати. Для доброго здоров'я однаково необхідні фізичні вправи і відпочинок. Від обох цих складових частин залежить як фізичне здоров'я, так і здорові, щасливі емоції. Отже, відпочинок у суботу – один з основних принципів, спрямованих на підтримку здоров'я і запобігання хворобам.

6. Найбільша кількість заборон в Мойсеєвому кодексі, пов'язаних зі здоров'ям, регулюють уживанням'яса. Цьому є цілком логічне пояснення – тварини, яких вживали в їжу, могли мати захворювання, на відміну від рослинної їжі. Кодекс вимагає не їсти ніякої крові (Лев. 7:26). Зараз ми знаємо, що у крові містяться некорисні продукти життєдіяльності тварини, окрім того, кров мала ритуальне значення в контексті жертвоприношень [9, с. 122].

Харчовий раціон є темою, яка посідає в Біблії одне з важливих місць. Починається ця тема зі створення людей, коли в раю щаслива пара спілкувалася з Богом, маючи ідеальне здоров'я. Першим людям Бог дав фрукти в їжу (Буття 1:29). На жаль, люди порушили

Божий закон, згрішили, унаслідок чого біль, хвороби і смерть стали невід'ємними ознаками життя у світі.

Яким же став раціон людини після гріхопадіння? До фруктів додалися овочі (Буття 3:18), а тіло потребувало виконання додаткових фізичних вправ (Буття 3:19). Незважаючи на порушену гармонію, хвороби, напевно, протягом тривалого часу ще не мали великого впливу на людей і тварин, тому Адам, як стверджує Біблія, зміг дожити до 930 років (Буття 5:5). Така велика тривалість життя частково пояснюється закладеною під час творіння в людину силою. Бог наділив Адама «життєвою силою у двадцять разів більше, ніж зараз мають люди» – стверджувала Еллен Уайт [10, с. 21].

Наступним етапом зміни в раціоні став Потоп. Після нього людині дозволено харчуватися тваринним м'ясом (Буття 9:3). Поступово людське життя скорочується до сімдесяти – вісімдесяти років, як констатує Псалмист (Псалом 90:10). Утім, в Еллен Уайт ми знаходимо згадку про те, що ще до Потопу пожадливі та хтиві люди почали вживати м'ясо тварин. Поступово наповнювалася чаша їхнього беззаконня, аж доки Бог не був вимушений здійснити Потоп заради очищення землі від моральної розпусти.

Тож земля підпала під дію вже третього прокляття. Адже через гріх Адама на його нащадків і на землю було проголошене перше прокляття. Наслідком вбивства Каїном свого брата Авеля стало друге прокляття. Але під час Потопу відбулося третє і найжахливіше прокляття, що люди самі накликали на себе [11, с. 373]. Незважаючи на те, що Бог після Потопу дозволив їжу тваринного походження, Він дав певні перестороги щодо її вживання. Заборонив їсти жир (Левит 7:23, 24). Саме ця речовина, як ми сьогодні знаємо, викликає атеросклероз, хвороби серця, інсульт, підвищує рівень холестерину. Цей перелік був частиною хвороб, від яких страждали мешканці Єгипту.

Бог заборонив їсти тварин, які померли своєю смертю (Повторення Закону 14:21). Від тварини або птиці хвороба може перейти на людину, що з'їла м'ясо. Заборонені для вживання в їжу тварини називалися нечистими (до цієї категорії належали падальники, стерв'ятники, деякі хижаки тощо), саме ці види найчастіше є носіями різноманітних захворювань. Найбільш небезпечною серед усіх видів нечистого м'яса можна назвати свинину, через великий вміст жиру й ураженість трихинельозом. Остання хвороба навіть не одразу може бути виявлена, тривалий період існує в людині непомітно [9, с. 122].

Про людське тіло треба турбуватися, оскільки наше існування належить до фізичної сфери. Усе, що робить життя приємним і не має негативних наслідків, можна назвати добрим самим собою. Біблія не пропагує суворого аскетизму, не забороняє насолоджуватися якісною їжею чи напоями. Сам Творець дав поживу першим людям (Буття 2:9, 16). У Царстві Божому, як обіцяв Ісус, Він буде їсти і пити зі своїми послідовниками (Лука 22:16–18), викуплені ніколи не знатимуть голоду і не відчуватимуть спраги – запевняє апостол Іван (Об'явлення 7:16).

Можна зробити висновок, що християнство не схвалює нехтування природними фізичними потребами. Ідея, що треба штучно збільшувати фізичні труднощі, ігноруючи основні потреби тіла заради духовного вдосконалення, не є біблійною. Як підкреслює Біблія, одужання й здоров'я є благом. Автори Нового Завіту рекомендують піклуватися про своє здоров'я (див.: 1 Коринтянам 6:19), а Ісус Христос, зцілюючи людей, таким чином служив їм [4, с. 272].

Якщо ми звернемося до досвіду зцілення людей Ісусом, то побачимо, що Він зціляв людину в її цілісності – розум, тіло і дух. Згідно із клінічними та науковими дослідженнями, ці три сфери не мають окремого функціонування, вони взаємопов'язані. Дух, розум і тіло впливають одне на одне. Так, дух безперечно, здійснює вплив на розум. Наприклад,

релігійна віра допомагає подолати стрес, пов'язаний із хворобою, сприяє емоційному благополуччю. Саме дух спонукає людей через розум до соціальної підтримки, здорової поведінки, допомагає зрівноважити психічне і соціальне.

Так само можна побачити і зворотний вплив тіла на розум: фізичні хвороби викликають втому, депресію, страх, занепокоєння. У свою чергу, розум також здійснює вплив на організм. Депресія, негативні емоції, стрес, неспокій порушують функції імунної, ендокринної, серцевої і судинної систем. Унаслідок чого організм може бути на фізичному рівні уражений різноманітними інфекціями, злоякісними утвореннями, відбуваються серцеві напади, аритмія, гіпертонія, інсульт, захворювання нирок. Коли ж ми говоримо про вплив духа на тіло, то це насамперед психологічне благополуччя, зменшення стресу завдяки рішенням волі, підтримка людьми один одного. Показником такого впливу є й те, як людина поводить себе зі своїм здоров'ям [4, с. 95–96].

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що у книзі Левит більше ніж 3 000 років тому поміщено вимоги щодо загальних гігієнічних норм, рекомендації щодо харчового раціону, профілактики вірусних та інфекційних хвороб. Дотримання профілактичних вимог книги Левит допомагало ізраїльтянам уберегтися від поширення багатьох небезпечних для здоров'я захворювань.

Висновки. У контексті Святого Письма фізичному здоров'ю людини належить вагоме місце в духовній практиці єврейського народу. Книга Левит містить список оздоровчих законів, які тисячі років були базовою основою для профілактики й оздоровлення тих, хто їх ретельно дотримувався. Слово «шалом» містить ідею миру між людьми та Богом, однак воно також свідчить про стан індивідуального та комунального добробуту особистості. Навіть більше, здоров'я людини варто розглядати в цілісному – фізичному, психічному, духовному, соціальному, екологічному й економічному – відношенні. Згаданої цілісності можна досягти за умови, якщо медична місія й інші філантропічні гілки церкви будуть співпрацювати одна з одною з метою виконання Божої місії з відновлення людей, які постраждали чи страждають унаслідок гріха.

Список використаної літератури

1. Новый доклад ВОЗ демонстрирует неравномерные улучшения в показателях здоровья в Европе и призывает к разработке измеримых показателей благополучия в качестве маркера прогресса 2013. URL: <http://www.euro.who.int/ru/media-centre/sections/press-releases/2013/03/new-who-report-reveals-unequal-improvements-in-health-in-europe-and-calls-for-measurement-of-well-being-as-marker-of-progress> (дата звернення: 02.02.2020).
2. Настольная книга по теологии. Библейский комментарий АСД. Т. 12. 3. : Источник жизни, 2010. 725 с.
3. Sisson J.P. Jeremiah and the Jerusalem Conception of Peace. *Journal of Biblical Literature*. New York : Society of Biblical Literature, 1986. Vol. 105. № 3. P. 429–442.
4. Haffner R. Identification of Seventh-day Adventist health core convictions – Alignment with current healthcare practice : PhD. USA : Andrews University, 2006. 348 p.
5. Rice R. Toward a Theology of Wholeness: A Tentative Model of Whole Person Care. *Spirituality, Health, and Wholeness : An Introductory Guide for Health Care Professionals*. New York : Haworth Press, 2004. P. 15–36.
6. Gabasiane O.O. Adventist Medical Mission in Botswana: Toward an Effective and Appropriate Model : PhD. USA : Andrews University, 2014. 241 p.
7. Savage J.M. Shalom and Its Relationship to Health/Healing in the Hebrew Scriptures : A Contextual and Semantic Study of the Books of Psalms and Jeremiah : PhD. USA : Florida State University, 2001. 227 p.

8. Stinton D. Jesus as Healer: Reflections on Religion and Health in East Africa Today. *Religion and Health in Africa* : Reflections for Theology in the 21st Century Nairobi : Paulines Publications in Africa, 2006. P. 13–35.
9. Vasquez M. New Age Holistic Health: Implications for Seventh-day Adventist Faith and Practice. USA : Andrews University, 1996. 140 p.
10. White E. Conflict and Courage. Washington, D. C. : Review and Herald, 1970. 371 p.
11. White E. Counsels on Diets and Foods. Washington, D. C. : Review & Herald Publishing Association, 1938. 373 p.

THE CONCEPT OF THE WORD “SHALOM” IN THE CONTEXT OF THE LAWS OF THE BOOK OF LEVITES

Valentyna Kuryliak

National University of “Ostroh Academy”,

Faculty of Humanities, Department of Cultural Studies and Philosophy

Seminarska str., 2, 35800, Ostrog, Rivne region, Ukraine

The key idea of the study is to highlight the conceptual meaning of the word “shalom” in the context of the health prescriptions of the book of Leviticus. Thus, in the context of Scripture, human physical health has been found to play an important role in the spiritual practice of the Jewish people. It is established that in the Bible the word “shalom” has a broad meaning that covers all areas of human life. It has been proven that human well-being consists of physical, mental, spiritual and social levels, and this is relevant for the person, the team and the whole nation. It is determined that the book of Leviticus contains a list of health laws that created the basis and contributed to the prevention and recovery of the Jewish nation and all those who followed them. It has been studied that the word “shalom” contains the idea of peace between people and God and at the same time testifies to the state of individual and communal well-being of the individual. Based on the above, the basis of the idea of a healthy lifestyle in the context of the etymology of the word “shalom” is studied. The health aspects and prescriptions of the book of Leviticus on preventive measures and actions aimed at maintaining the physical health of the people of Israel are analyzed. In the pages of Scripture, the physical and spiritual condition of man have been found to be closely related. It is stated that human health in the context of the Bible, in particular the books of Leviticus, should be considered as a holistic model – physical, spiritual, social, economic, etc. well-being. The idea of completeness, integrity or general well-being is at the root of the word “shalom”. This is reflected even in the simple greeting “good morning”, “hello”, because such a message is associated with the desire that life itself brings a person joy and satisfaction. The above ideas (integrity, unity and sufficiency) assume that one of the conditions of well-being is also health, including in the modern sense. This integrity can be achieved provided that the medical mission and other philanthropic branches of the church work together to fulfill God’s mission to treat people who have suffered or are suffering because of sin. Emphasis is placed on the fact that the word “shalom” in the biblical context, in addition to peace between people and God, contains the idea of physical and spiritual well-being of the individual.

Key words: “shalom”, laws of book of Leviticus, human health, integrity of human nature.